

УДК 215+159.955.+001.895

ТІМЕНІК ЗИНОВІЙ,*кандидат філософських наук, доцент кафедри історії України та етнокомунікації
Національного університету "Львівська політехніка"*

ЄРАРХІЧНІСТЬ¹ У ФІЛОСОФОРЕЛІГІЙНИХ ІДЕЯХ І КУЛЬТУРА ПАМ'ЯТІ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ

На підставі спадщини українських мислителів (50-х рр. XIX ст. - 50-х рр. XX ст.) проаналізовано єрархічність у контексті двох філософорелігійних ідей - Божества і системи Його наймень, а також ідеї Бога² в структурі людини та світобудови. З'ясовано, як функціонує єрархічність у руслі (між)релігійних комунікацій³, міждисциплінарного простору. Осмислено семантичні рівні єрархічності та вияви гармонії. Робиться висновок про системну закономірність процесів і про перспективність пошуку нових концепцій.

Ключові слова: Бог; гармонія; єрархія; інновація; (між)релігійні комунікації; філософія релігії.

Постановка проблеми та стан її дослідження. Поняття "єрархії духовних вартостей" вимагає ґрунтовного осмислення, особливо коли йдеться про запропоновані для аналізу філософорелігійні ідеї. Серед обставин щоразу більшого утвердження віртуального простору збереження й розвиток духовної та культурологічної спадщини набуває особливої значущості - особливо, коли системно усвідомлювати історіософську тяглість на перспективу стосовно утвердження українського світопростору. Залишається теоретично нерозв'язаною також проблема єрархічних взаємозв'язків Божого світу й світу людини - взаємозв'язків, котрі зазнають часткових руйнацій передусім серед обставин духовної кризи, у тому числі - сучасної кризи в Україні. З погляду названих філософорелігійних ідей усвідомлювати взаємообумовлені системи між найменнями Бога та єрархічністю Божого та людського світів означає поглиблювати дослідницькі пошуки, зокрема - методологічні, що своєю чергою уможливить появу нових концепцій.

Окремі процеси у віртуальному середовищі віддають сучасну людину від духовних діянь Божества, затягаючи її в не завжди благодатний простір, що є першим етапом до знецінення людини як особистості, а відтак - до окремих проявів морального занепаду. Тому, вивчаючи комплекс виниклих процесів, є шанс позитивно впливати на буття суспільства, водночас відроджуючи, розвиваючи й утверджуючи як саму історичну пам'ять, так і вияви її культури. Якраз названий комплекс процесів у своїх системних вираженнях здатен супровідно спричинитись до духовної консолідації українських спільнот і всього народу.

Наукових напрацювань, які б засвідчили розкриття запропонованої теми, наразі не виявлено. У низці публікацій розмисли, дотичні до теми статті, корелюються із "процесуальністю співпричетності" досвіду Безу-

мовного через досвід людини на рівні символу [див.: 4, с. 145]. Є спроба з'ясувати єрархічність щодо пізнання Бога, коли Божі наймення синонімізовані і їх розрізнявати автор не мав на меті [див.: 14, с. 447-450]. Стосовно єрархічності Абсолюта, то імпліцитно Його форма може виражатися "напруженим граничним потенціалом буття людини", себто латентно йдеться фактично про темпоритміку відповідної філософорелігійної ідеї⁴ [14, с. 451]. У М. Журби єрархічність під час пошуку Цілого (Єдиного) розкрито з погляду принципу нелінійності "на різних етапах ієрархічної структури [...]" [6, с. 110]. Натомість В. Сабадуха заторкує вияви єрархічності передусім на рівні безпосереднього сприйняття Бога й людини [див.: 15, с. 44], або коли таке сприйняття аналізується крізь трансформаційно-адаптаційні процеси [див.: 13, с. 319, 321].

Позиції дослідників свідчать про певні намагання осмислити єрархічність з огляду на конкретну галузь знання або ж у контексті міждисциплінарного простору, однак автори не мали наміру спеціально вивчати, як діють відповідні принципи, моделі, відношення з позицій і з можливостей названих філософорелігійних ідей.

Мета дослідження - виявити, як на підставі проаналізованих текстів українських дослідників зазначеного періоду відбувається безперервність (між)релігійних комунікацій "Божого" і "людського". Доцільно обґрунтувати, що самі по собі "Боже" без "людського" стає немислимим у названих ідеях. Необхідно також інноваційно осмислити комплекс виниклих процесів, котрі є дотичними до міждисциплінарного простору або частково сегментуються там стосовно культури пам'яті.

Виклад основного матеріалу. Найперше проглядається історіософськи неоднозначне розуміння світів Божого й людського. Особливо, коли позиції упроти-

¹ Лексему "єрархічність" написано так з огляду на йотацію початкових "іє", "іу" в словах іншомовного походження - однієї із питомих фонетичних рис української мови (ще: Єрусалим, Єремія, Юдея тощо).

² У статті поняття "Божество", "Бог" контекстуально є синонімічними.

³ Префікс "між" у словосполученні "(між)релігійні комунікації" узятю в дужки з огляду на специфіку його контекстуальних виявів, адже "(між)релігійне" та "конкретно релігійне" перебувають в інтенсивних, позмінних і переважно одночасних взаємозумовленостях.

⁴ Темпоритміка філософорелігійних ідей - то впорядкований мовленнєвий процес, через який уможливлено розкривати їхню внутрішню суть із залученням сукупності найрізноманітніших чинників, унаслідок чого формуються цілісність, гармонія й елементи часово-просторового синтезу.

лежнються або навіть взаємно суперечать у межах одного тексту, зокрема, - як в Олексія Гілярова. "Через світоглядну вузькість, свідомісну туманність, нездатність до абстрагованої думки й невміння відрізнити дійсність од вигадок [первісна людина] в усі речі вкладає стан свого "я" і все уособлює. Лишень поступово, - зазначає дослідник, - такий стан замінюється на безособовісний та відокремлений" [3, с. 96].

Унаслідок виниклих процесів поетапно починають функціонувати кілька станів, утворюючи багатоступінчасту різнорідну ерархічність (парадоксальність такої різнорідності - у системній взаємопов'язаності неоднорідних станів). Такими є рух від вузькості - до широти в осмисленні довкілля, від туманності - до усвідомлення світла, від конкретики - до закономірної поетапної абстрагованості (тут О. Гіляров не мав наміру розмірковувати ще й про мету, доцільність та логіку світотворення, хоча вони також не могли формуватись й утверджуватися в одночасі).

На перший погляд, важко збагнути логічну узгодженість аналізованої сентенції з іншим розумислом цього ж дослідника, коли елементи богопізнання - незбагненність ("непостижимість"), невідомість ("неисповедимість") - уже трактуються як постійні ознаки розвиненої релігійної свідомості [див.: 3, с. 96]. Уважаємо, що парадокс криється в неусталеності тлумачень "незбагненності", "невідомості". Адже в одночасі сприймати ерархічність Божого й людського світів (до того ж - у (між)релігійних комунікаціях) виглядало тоді немислимим. Між тим за ситуативних обставин назване сприйняття стає просто необхідною частиною дослідницького процесу.

Суперечність можна усунути за допомогою інноваційного підходу. Тобто коли усвідомити одночасний вияв усього комплексу різнотемпоритмічних станів "незбагненності", "невідомості" на суміжжі історії релігії, богослів'я, релігійної (християнської) філософії. Також, коли мати на увазі, що безперервно законтактує із названими станами відповідний контекст духовно-культурологічного мислення в (між)релігійних комунікаціях - уже з погляду філософорелігійного.

Якраз крізь внутрішні процеси міждисциплінарного простору треба сприймати й розмисли Петра Ліницького; тут пізнання "природи речей" доцільно гармонійно поєднувати із потребою глибинної віри в надприродне. Ідеться про взаємозв'язок, який обґрунтовано високим ступенем побожности [див.: 12, с. 557] і водночас, додамо, реаліями двох аналізованих світів.

Потрапивши у сферу міждисциплінарних зв'язків і долучившись до комплексу названих процесів, "незбагненність", "невідомість" набувають універсальних прикмет. Така думка імпліцитно прочитується, коли Петро Ліницький (у контексті засад світотворення й боготворення) викладає свій погляд на ґенезу релігійних уявлень, заперечуючи їх формування через фантазію. Річ у тім, що коли у внутрішньому просторі "незбагненності", "невідомості" усталюються елементи фантазування, то для функціональних виявів ерархізації уже немає підстав - самі відношення "Бог - людина - Бог" із філософорелігійного погляду зазнає деструкції (себто непроявно утверджується принцип таємничості).

З іншого боку, епістемологічний елемент ("незнання законів природи"), на наш погляд, є відносним у тому сенсі, що первісна людина поетапно пізнавала закони природи - настільки й такою мірою, наскільки їй потрібно було для свого існування. П. Ліницький тим самим стверджує: відносним ерархічним рівнем своєї душі людина будь-якої епохи, осягаючи світ, водночас засвоює закони, котрих раніше не знала. Пізнання ерар-

хічності довкілля щоразу ставало, отже, безперервним, нескінченним і водночас - у часових виявах ідеї Бога з погляду структури людини та світобудови. Дослідник імпліцитно визнав функціонування принципу поступовості-послідовності, нехтування яким призводить до атрофії культури пам'яті, до дисгармонії в (між)релігійних комунікаціях і в ширшому вимірі - не сприяє духовному утвердженню будь-якого суспільства - передусім в Україні.

Через поняття "ерархічність" (із його багатомірними значеннями розгалуженнями) можна обґрунтувати системність суперечливих розмислів. Тобто, коли елементи богопізнання - незбагненність, невідомість, - стаючи постійними ознаками розвиненої релігійної свідомості, перебувають, здавалось би, водночас у логічній несумірності з твердженням про те, як із погляду філософської концепції часу "усобленість перетворюється в божественні істоти, богів, демонів" [3, с. 96]. Продовжити Гілярові розмисли доцільно в тому сенсі, що крізь історіософію іншої філософорелігійної ідеї - взаємозв'язку добра-зла, світла-правди - із дотичною періодичністю виявляють себе то високі, то низькі рівні моральних станів людини як вияв неминучих сукупних процесів її земного життя.

До термінологічного усталення "ерархічності" спричинився і Василь Зіньківський [7, с. 236], чи не вперше здійснивши спробу комплексно осмислити зазначене поняття через систему різноманітних взаємопов'язаних між собою ерархій, зокрема, логічної, онтологічної, а також - ерархії самої дійсності [Там само, с. 236] (щодо останньої, то В. Зіньківський через прихований підтекст ідеї Бога в структурі людини й світобудови сприймав її як таку, що "дана нам [...] як низка сфер, котрі здійснюються одна над одною, але таких, котрі не виводяться одна з одної" [Там само, с. 237]. Тут дослідник непроявно визнавав автономність сфер ерархічного буття, що водночас обумовлені принципом цілісності (принципом, усвідомлення якого сприяє поглибленню культури пам'яті - історичної, духовної, а за певних обставин - і відновлення генетичної у час тривалого національно-релігійного ґноблення).

Про автономну диференціацію твердив і Дмитро Богдашевський, обґрунтовуючи її тим, що існує дуалістичність самого буття людини у вигляді двох ступенів - нижчого й вищого, - як вияву матеріального існування і як здатності контактувати з Божественним світом [1, с. 133]. Варто зауважити: названа дуалістичність сама по собі є відносною, тобто не виокремленою від двох різновидів людського буття, які ситуативно здатні також і взаємозумовлюватись, коли сприймати ерархічність Божих наймень і самого Бога. (Доречно зазначити: стан анахорета-відлюдника - як усоблення самовідреного стану від земних благ - теж мав свої допустимі рівні, котрі, зрештою, сутнісно не впливали на самі відчуття ерархічності). Закономірно, що автономний стан ерархічного буття поєднано з двома початками - духу й матерії [1, с. 133]. Таким чином, на рівні термінологічного усталення "ерархічності" у виявах названої ідеї маємо різні позиції. Спільним, однак, є те, що визнано різнофункціональні можливості аналізованого явища в руслі (між)релігійних комунікацій та міждисциплінарного простору.

Щодо самої структури ерархічності, то українські філософи трактували її неоднозначно.

В. Зіньківський, зокрема, розумів названу структуру як систему сфер, що в онтологічних сутностях існують самі по собі [7, с. 237]. Ідеться про сутності, котрі лише тоді набувають своєї доцільності, як людина (через виразно ступеневе спрямування) виявляє усвідомлену

місію також із погляду епістемологічного. Малась на увазі ситуація, коли пізнавати надматеріальний світ можливо крізь систему осмислених сфер - від нижчих до вищих.

Власне тоді здатна реалізовуватися й сама ідея Бога в структурі людини та світобудови, коли процес міждисциплінарних контактів сягає антропологізаційного русла [10, с. 23], а ерархічність стає багатовимірною, устійнюючись в "ерархії Божого світотвору" [9, с. 6]. Сутнісним є сам принцип відчуття найвищого, який на підсвідомому, прихованому рівні усталюється в найменні Того, Хто Найвищий.

Подібне упривнюється в дещо консервативній галузі знання - у догматичному православному богослів'ї: непрямо також тут можливим стає духовнокультурологічне сприйняття філософорелігійного. "Навіть і [та] людина, - стверджував єпископ Сильвестр, - котра позбавлена виховних порадників і котра стоїть на найнижчому ступені розумового розвитку, якщо тільки в ній не приглушене релігійне чуття, уявляє собі верховну істоту не інакше, як чимось незвичайним та піднесеним порівняно з усім тим, що їй є зручним і що є доступним її віданню та досвіду" [16, с. 71].

Відчуття найвищого стає ще зумовленишим, коли розмірковувати про міру взаємоприйнятності між двома поняттями - Божеством та розумінням найвищого. Тоді поняття стають доволі незалежними одне від одного [11, с. 451], не суперечливими.

Отже, через принцип відчуття найвищого уможливлено поєднувати й осмислювати темпоритміку ерархічно автономних сфер дійсності. Сприяють цьому складнені мисленнєві потоки на межі інтенсивних міждисциплінарних взаємодій. "Якщо ми кажемо про *найвище*⁵, - розмірковував Олексій Козлов, - то таке поняття у первісній свідомості не висловлюється безпосередньо, та, все ж, як тільки помислимо про предмет цієї свідомості, то [...] вона може бути виражена таким *терміном*; справді-бо, найпримітивніші поняття про Бога вже містять у собі цю ідею [Бога. - З. Т.], як [-] найзагальнішу. До того ж *"найвище"* й інші подібні терміни зовсім не мають на увазі якоїсь субстанції - *особистої чи безособистої*, якоїсь сили, закону й тому подібне" [11, с. 453].

Тут закономірно поєднуються: елементи *логіки*⁶ (імплікації "якщо - то" поєднано із поняттям "найзагальніше"); елементи *естетики, психофізики* (при осмисленні поняття "найгрубіше", яке стосується уявлення про Божество ранньочивілізаційних епох); елементи *філософської антропології, моральної філософії* (феномен субстанціонування особистого й безособистого за спроби подолати антиномію у відношенні "Бог - людина - обов'язковість Закону"). Супровідно долучається сюди й модель "пронизування - творення - охоплення"; її складові мають потенційні задатки до системно неухильної ерархізації усього комплексу процесів. Уможливлується, здавалось би, непослужане, а саме: контрастність, суперечність, антиномія, а також - позмінний вияв одного й того самого поняття в загальному та власному розумінні (зокрема, у випадкові з поняттям "безкінечне" і "Бог" - як "Безкінечне").

Тому промені духовності пронизують "...ую нашу психіку, починаючи від найелементарніших процесів і завершуючись у [...] вищому житті, яке творить інтелект та воля і котре завжди охоплене прагненням до безкінечного" [7, с. 249]. Себто коли елементи синтезу періодично перебувають у доцільних зв'язках із проце-

сом безпосереднього усвідомлення та чіткої свідомості стосовно відчуття ідеї Бога з погляду структури людини й світобудови. Ідеться про контакти, що засвідчують різнопросторові вияви іншої моделі ("безпосереднє усвідомлення - чітка свідомість") за супровідною участю "вникання - зімкнення" - як доказ складних процесуальних темпоритмік. Тому "...безпосереднє усвідомлення ідеї Бога не можна сплутувати із чіткою свідомістю цієї ідеї. Воно твориться в нас не тільки при певних ступені розумового й особливо [-] морального розвитку, а й при вниканні здорового мислення в зімкнуте утримання почуттів" [5, с. 341]. Звідси випливає, що вияви окремих галузей знання, взаємообумовлюючись, водночас супровідно спричинюються до творення комплексу процесів ерархічності, що своєю чергою формує культуру пам'яті - духовної та історичної одночасно.

Сутнісним є також погляд на суперечливі стани всередині міждисциплінарного простору.

Такий погляд - двофункціональний: він уможливлює взаємозв'язок ерархізації структури людини та світобудови й водночас усталює рівень істинності, як розуміти сутність Бога. "Принцип *ерархізму*⁷, який наполегливо висувається [у теософії. - З. Т.], мав би підставу тільки тоді, - зазначав Сергій Булгаков, - коли б і Бог увиходив у таку ж ерархію, перебував би на її вершині, унаслідок чого вона показувала б себе як реальна й природна градація сходження до Бога" [2, с. 621-622]. Дослідник наголошує на необхідності повсякчасної достовірності справжнього розуміння відповідних засад, від неухай до яких - свідомої чи підсвідомої - настає контроверсійність у міждисциплінарних просторі, а описля - і дисгармонія. Актуальність Булгакових тверджень для нашого часу очевидна. Нехтувати такими процесами, демонстративно відсторонюватись від них - це зменшувати свою культуру пам'яті стосовно історико-традиційної пошани до Бога, унаслідок чого нищаться національні засади церковних практик. А далі може настати перехід у сектантство, що означатиме фактичне відречення від аури українства.

Сюди уконтекстовується й "релігійна логіка"⁸ Сергія Булгакова. Стан духовного зростання набуває (з позицій такої логіки) свого сенсу. Бо те, що духовні таємниці (з погляду структури людини й світобудови) мають свою внутрішню доцільність, очевидну закономірність та системність, уже дає підстави розмірковувати про їхню ймовірну структурованість. Без реальної присутності Бога комплекс процесів, які безпосередньо залучені до ерархізації, неминуче зазнають дисгармонії, а описля - можливої деструкції.

Непрямо визнавав присутність "релігійної логіки" також Василь Зінківський. Адже і "таємниця внутрішнього розросту має свою логіку, проте вона залишається непрозорою для нас і [є] такою, що не піддається жодній регуляції" [8, с. 98]. Справді, можна твердити про існування певних законів духовного розвитку, які все ж залишаються до кінця раціонально непроясненими, є прихованими для дослідницької думки. Маємо стан, коли засобами класичної логіки обґрунтувати факт реального вияву названого існування по суті неможливо, адже згідно із загальнотеоретичними принципами розвитку будь-кого і будь-чого із двох світів - матеріального чи духовного - логіка розвитку залишається тією самою. Тому серед виниклих обставин не варто ухилитись од відповідних розмислів.

⁷ Курсив С. Б.

⁸ "Релігійну логіку" взято в лапки, бо вона ще не набула належного статусу в сучаснім науковім процесі.

⁵ Тут і далі курсив О. К. - З. Т.

⁶ Тут і далі курсив наш. - З. Т.

Узагалі відповідні коментарі є рідкістю в обміркованих джерелах. Усе ж не менш актуальними стають вони за нашого часу, коли концептуально осмислювати цю тему (і суміжні з нею). Ідеться не так про інерційність стосовно наміру аналізувати чи ні відповідні міжгалузеві стани, як радше - про значну тривалість самого усталення неоднозначних за своєю сутністю аналізованих ідей з погляду наявної там єрархічності.

Окремі спостереження, розмисли зі спадщини зазначеного періоду засвідчують потребу системного, глибинного їх розкриття, аби "прилаштувати" в сучасний дослідницький процес. Сприймати й усвідомлювати єрархізацію філософорелігійних ідей - це формувати соборність українського духу (кожного з нас і нації загалом) незалежно від конфесійної чи якоїсь іншої приналежності. Треба постійно усвідомлювати: дослідники зазначеного періоду серед обставин національного гноблення (через обмосковлення, царську цензуру тощо) крізь зовнішню оболонку вимушених російськомовних текстів донесли нам (часто нехай і в прихованій, непрячній формі) специфіку світоглядно-свідомісного та менталітетного вираження буття українців.

Висновки

1. З інноваційного погляду єрархічність уреальнено через сукупність складних різнометричних процесів, які своєю чергою формуються у внутрішньоструктурованих станах філософорелігійних ідей. Така багатовимірність обумовлена тим, що сама філософія релігії (нехай наразі в рамках релігієзнавства, тобто не як окрема галузь знання) володіє потужними міждисциплінарними можливостями. З проаналізованих текстів випливає, що філософія релігії володіє двома засадами для функціонування: своїми (внутрішньоструктурними) та іншогогалузевими.

2. Проаналізовані ідеї концентрують у собі "каскад" процесів. Що підтверджує передусім упринаявлена єрархічність, яка уможлиблює свої стани лише за умови комплексного (поступово-поетапного або одночасного) прояву принципів, моделей, відношень. Дії названих чинників відбуваються злагоджено, системно, закономірно, об'єктивно; між ними допустимі спорядично-дотичні, сегментні контакти.

3. (Між)релігійні комунікації ситуативно або періодично корелюються з міждисциплінарним простором через гармонізацію неоднозначних темпоритмік. Додується сюди культура пам'яті; її супровідна функціональність обумовлена історіософськими потенціями, однією з особливостей яких є "самокорекція" поточних світоглядно-свідомісних і менталітетних станів. Залежно від ситуацій названі стани під впливом філософської концепції часу здатні узлагоджувати суперечливі прояви єрархічності всередині обміркованих ідей, зокрема, за супровідним ситуативним впливом (між)релігійних комунікацій.

4. Особливий статус у "каскаді" комплексних процесів мають проаналізовані ідеї, сутнісним пізнавально-мисленневим можливостям яких властива висока концентрація, що виражається в безперервних взаємозумовлювальних, взаємозалежних проявах.

5. Усе це уперспективнює подальші дослідження, коли йдеться про внутрішньоструктурні особливості інших ідей у їхніх взаємозв'язках. Таким чином, через інноваційний підхід уможливлено нові евристичні дії задля того, аби осмислювати, пізнавати й утверджувати маловідоме чи просто незнане з українського світопростору, органічно переймаючи найсутніше з проми-

нухих віків також задля розвитку культури різних видів пам'яті.

6. Інноваційний підхід сприяє також систематизації теоретичних напрацювань, які своєю чергою мають стати діяльним усвідомленим заборолом стосовно окремих негаїй під час віртуалізації духовнокультурологічного простору задля невідворотного утвердження українського соборного духу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богдашевский Д. И. Здравая метафизика. [Рец. на]: Пособие к изучению вопросов философии (элементы философского мирозерцания) проф. П. Личицкого. - Харьков, 1892. - 425 с. / Д. И. Богдашевский // Труды Киевской духовной академии. - 1893. - № 5. - С. 125-138.
2. Булгаков С. Трансцендентальная проблема религии / С. Булгаков // Вопросы Философии и Психологии [Москва]. - 1914. - Кн. 4 (124). - Сент.-окт. - С. 580-652.
3. Гиляров А. Н. Философия в ее существе, значении и истории / А. Н. Гиляров ; [сост., ред. изд. и автор вступ. статьи А. Г. Волков]. - Мелитополь : Изд. дом МГТ, 2007. - Т. 1. - 352 с.
4. Голец О. Я. Символ "начала" в контексті досвіду Безумовного / О. Я. Голец // Практична філософія. - 2011. - № 2. - С. 192-198.
5. Гоґоцький С. Філософський лексикон / С. Гоґоцький. - К. : В Университетской типографии, 1857. - Т. 1: А. Б. В. - С. - II с. + 579 с. + IV с. - (На титульному аркуші є "С. Г." - криптонім автора).
6. Журба М. А. У пошуках Єдиного: лабіринти нелінійності / М. А. Журба // Гілея: науковий вісник. - 2014. - Вип. 88 (№ 9). - С. 107-111.
7. Зеньковский В. Об иерархическом строе души / В. Зеньковский // Научные Труды Русского Народного Университета в Праге / [общ. ред. М. М. Новикова]. - Прага, 1929. - Т. 2. - С. 235-250.
8. Зеньковский В. О значении воображения в духовной жизни (по поводу книги Б. П. Вышеславцева "Этика преображенного эроса"). - Париж, 1931 / В. Зеньковский // Путь. - [Париж], 1932. - № 32. - Февр. - С. 90-102.
9. Іларіон Митр. Обоження людини - мета людського життя. Богословська студія / Іларіон Митр. - Вінніпег : Українське Наукове Православне Богословське Товариство, 1954. - 90 с.
10. Ковалів П. Пізнання Бога / П. Ковалів // Віра й Культура. - [Вінніпег], 1955. - Ч. 3 (15). - Січень. - С. 21-25.
11. Козлов А. Сознание Бога и знание о Боге. Воспоминание об онтологическом доказательстве бытия Божия / А. Козлов // Вопросы Философии и Психологии [Москва]. - 1895. - Кн. 4 (29). - Сент. - С. 445-460.
12. Личицкий П. И. Значение философии для богословия. IV. Теоретические и практические взгляды на религиозную веру. (Продолжение) / П. И. Личицкий // Труды Киевской Духовной Академии. - 1903. - № 12. - С. 557-565.
13. Литовченко В. П. Трансформація язичницьких ідеалів під впливом християнської ідеології / В. П. Литовченко // Гілея: науковий вісник. - К. : ВІР УАН, 2012. - Вип. 64 (№ 9). - С. 319-324.
14. Осипов О. А. Потяг до Абсолюта та ритуально-символічна дія як чинник духовності / О. А. Осипов // Гілея: науковий вісник. - 2013. - Вип. 68 (№ 1). - С. 447-451.
15. Сабадуха В. О. Філософія єдності людини й світу (до діалогу з Олександром Єременком) / В. О. Сабадуха // Практична філософія. - 2011. - № 4. - С. 38-46.
16. [Сильвестр, еп.]. Опыт православного догматического богословия. (С историческим изложением догматов). Епископа Сильвестра, Доктора Богословия, Ректора Киевской Духовной Академии / [еп. Сильвестр]. - 2-е изд. - К. : Типография Г. Т. Корчак-Новицкого, 1885. - Т. 2. - 643 с.

Тимэнык Зиновий,

кандидат философских наук, доцент кафедры истории Украины и этнокоммуникации
Национального университета "Львовская политехника"

ИЕРАРХИЧНОСТЬ В ФИЛОСОФОРЕЛИГИОЗНЫХ ИДЕЯХ И КУЛЬТУРА ПАМЯТИ: ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ

На основании наследия украинских мыслителей (50-е гг. XIX ст.-50-е гг. XX ст.) проанализировано иерархичность в контексте двух философорелигиозных идей - Божества и системы Его наименований, а также идеи Бога в структуре человека и миростроения. Выяснено, как функционирует иерархичность в русле (меж)религиозных коммуникаций и междисциплинарного пространства. Осмыслено семантические уровни иерархичности и проявление гармонии. Делается вывод о системной закономерности процессов и о перспективности поиска новых концепций.

Ключевые слова: Бог; гармония; иерархия; инновация; (между)религиозные коммуникации; философия религии.

Timenyk Zynovij,

Phd, Associate Professor of Philosophy,
National University "Lviv Politechnic", Lviv

HIERARCHY IN PHILOSOPHICAL AND RELIGIOUS IDEAS AND THE SPIRITUAL AND CULTUROLOGICAL LEGACY: INNOVATIVE CONTEMPLATIONS

The article is based on the legacy of Ukrainian thinkers and culturologists (1850s-1950s). It is emphasized that the problems put forward are understudied and their relevance is proven. Hierarchy as a phenomenon is comprehensively analyzed in context of manifestations of two philosophical and religious ideas - Deity and the system of names used for it as well as ideas of God within a human and within world order. Factors of spiritual and culturological legacy accompany the said states. The link between the legacy and ideas analyzed has been studied.

Innovative view on hierarchy helps to determine how the said phenomenon functions in context of inter-religious communications. The reasons for ambiguous understanding of the two worlds - God's and human - are put forth from the viewpoint of history and philosophy. Attempts have been made to comprehend semantic levels of hierarchy, its structure and manifestations through a system of tempos and rhythms within the framework of interdisciplinarity (i.e. contacts with psychophysics, philosophical anthropology, moral philosophy etc.). Situations in which said principles, models and ratios function have been analyzed.

Manifestations of harmony between the factors of legacy under analysis and the ideas mentioned have been singled out on the basis of a well-coordinated complex of processes.

Conclusions specify systemic character, consistency and objectivity of processes studied. Prospects in search of new concepts have been stressed upon.

Keywords: God; harmony; hierarchy; innovation; inter-religious communications; philosophy of religion.

REFERENCES

- [Bohdashevskii D. I.]. (1893), Reasonable Metaphysics [Review]: Manual to philosophical problems (elements of philosophical worldview) of Professor P. Lenistkiy, Kharkiv, 1892, 425 p., *Works of Kyiv Spiritual Academy*, no. 5, pp.125-138 (rus).
- Bulhakov S. (1914), Transcendental Problem of Religion, *Issues of Philosophy and Psychology [Moscow]*, book 4 (124), september-october, pp. 580-652 (rus).
- Hiliarov A. N. (2007), Philosophy in its essence, meaning and history, Melitopol, vol. 1, 352 p. (The Anthology of Ukrainian Thought) (rus).
- Holets O.Ya. (2011), Symbol of "First Matter" within the Context of Unconditional Experience, *Practical Philosophy*, no.2, p.192-198 (ukr).
- [Gogots'kyi S.]. (1857), Philosophical Lexicon, Kyiv, vol.1: A.B.V., pp. II + 579 + IV (rus).
- Zhurba M. A. (2014), Searching for the One: labyrinths of non-linear, *Hileia [Kyiv]: Scientific Herald. Collection of the Scientific Work*, vol. 88 (9), pp. 107-111 (ukr).
- Zienkovskiy V. (1929), On the hierarchical structure of soul, *Scientific Works of Russian National University in Prague [Prague]*, vol. 2, pp. 235-250 (rus).
- Zienkovskii V. (1932), On the meaning of imagination in spiritual life (on the subject of the book Ethics of Transformed Eros by B. P. Vysheslavtsev), *Put [Paris]*, no.2, February, pp. 90-102 (rus).
- Ilarion Mytr. (1954), Worshipping a human - the aim of human life. Theological study, Winnipeg, 90 p. (ukr).
- Kovaliv P. (1955), Knowledge of God, *Faith and Culture [Winnipeg]*, no. 3 (15), jannuary, pp. 21-25 (ukr).
- Kozlov A. (1895), God consciousness and knowledge about God. Recollections of ontological proof of God's existence, *Issues of Philosophy and Psychology [Moscow]*, book 4 (29), September, pp. 445-460 (rus).

-
12. Linit'skii P. I. (1903), Significance of philosophy for theology. IV. Theoretical and practical views on religious faith, *Works of Kyiv Spiritual Academy*, no. 12, pp. 557-565 (rus).
13. Lytovchenko V. P. (2012), Transformation of pagan ideals under the influence of Christian ideology, *Hileia [Kyiv]: Scientific Herald. Collection of the Scientific Work*, vol. 64 (9), pp. 319-324 (ukr).
14. Osypov O. A. (2013), Seeking the Absolute and the ritualistic and symbolic action as spirituality factor, *Hileia [Kyiv]: Scientific Herald. Collection of the Scientific Work*, vol. 68 (1), pp. 447-451(ukr).
15. Sabadukha V. O. (2011), Philosophy of unity of a human and the World. Based on the dialogue with Oleksandr Yeremenko, *Practical Philosophy*, no. 4, pp. 38-46 (ukr).
16. [Sylvestr, bishop] (1885), Experience of Orthodox dogmatic theology (with historical presentation of dogmas), Kyiv, vol. 2, 643 p. (rus).
-

© Тіменик Зиновій

Надійшла до редакції 06.01.2015